

TORALFHUSET

Viderefortellingen om et hus

Røst, Nord-Norge / 67°30'17.1"N 12°04'50.0"E

PROGRAM

Amalie Bernhardine Storli

Kulturars, Transformation og Restaurering

Program

Vårsemester 2022

Det Kongelige Akademi
Kulturarv, Transformation og Restaurering

Amalie Bernhardine Storli - Stud 160404

Veiledere:

Christoffer Harlang, Professor
Lars Rolfsted Mortensen
Petra Gipp

Innhold

0.1 Avsett

Innledning S. 7

Intensjon S. 11

0.2 Sted

Øysamfunnet S. 13

Historien om Røst S. 15

0.3 Naturen

Naturen på Røst S. 17

0.4 Arkitekturen

Arkitekturen på Røst S. 21

Lokale byggeskikker S. 25

0.5 Toralfhuset

Det forlatte hus S. 27

Ruinen S. 29

0.6 Fremtiden

Øysamfunnets utfordringer S. 31

0.7 Formalia

Metode S. 33

Avleveringskrav S. 35

Kilder S. 36

”Hvor Naturen griber med Jernarme og skaber haarde Livskår og Kampe, er Hjemmet maaske dobbelt kjært. En Solstraale en Gang imellem i det triste faar større Glans og mindes længere og varmere. Her, hvor Havets Barskhed, men ogsaa dets friske Freidighed omringer det hele, sukkes der tungt og tidt, men Minderne blir vemodig kjære”

Theodor Kittelsen - Fra Lofoten, Billeder og tekst - 1890

Innledning

På et lite fiskevær langt ute i havet ligger det et hus med en særlig plass i lokalsamfunnets hjerter. Øygruppen, Røst - som ligger omkring hundre kilometer fra fylkeshovedstad Bodø, er et sagnomsust sted hvor mennesker og natur lever i symbiose.

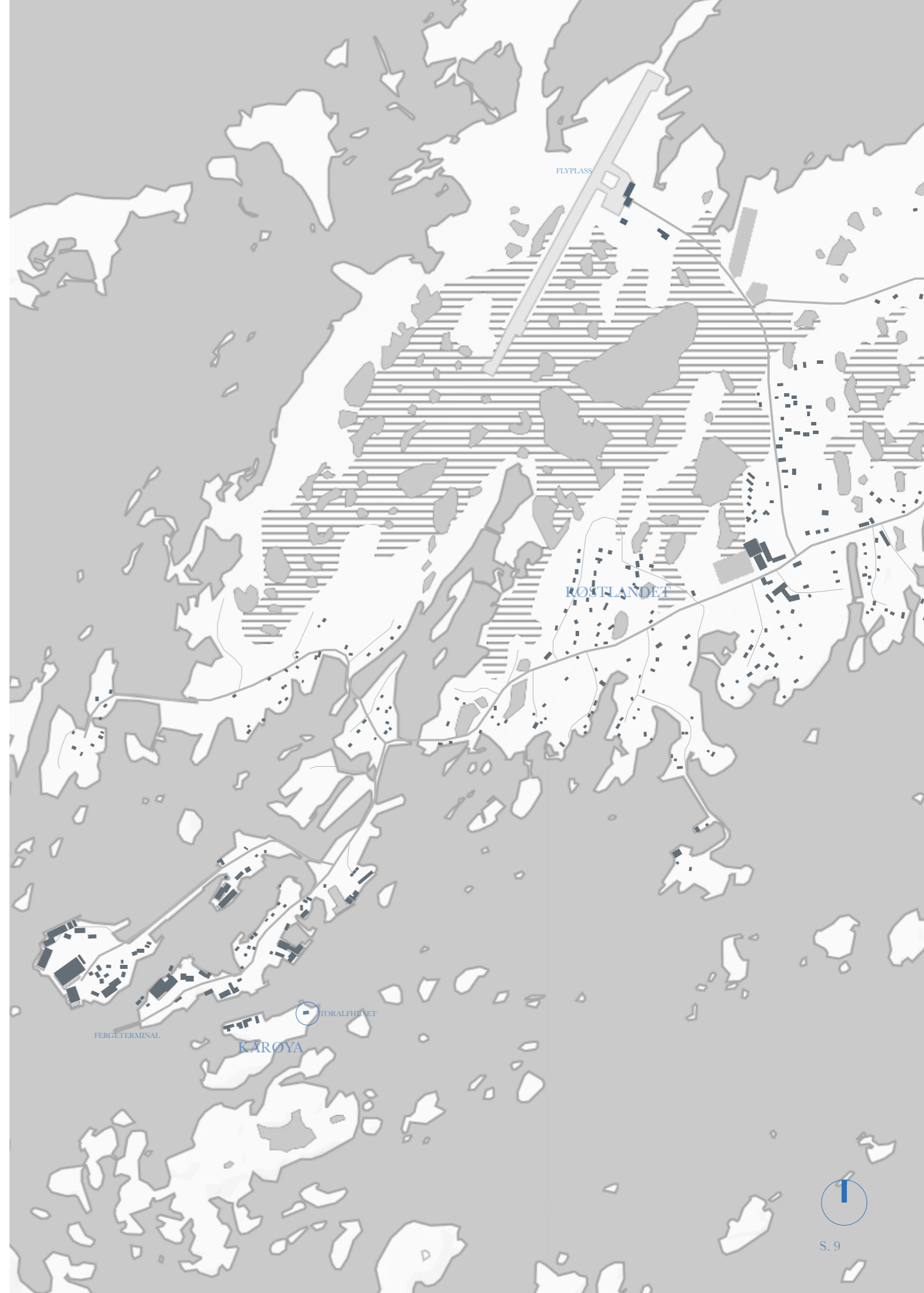
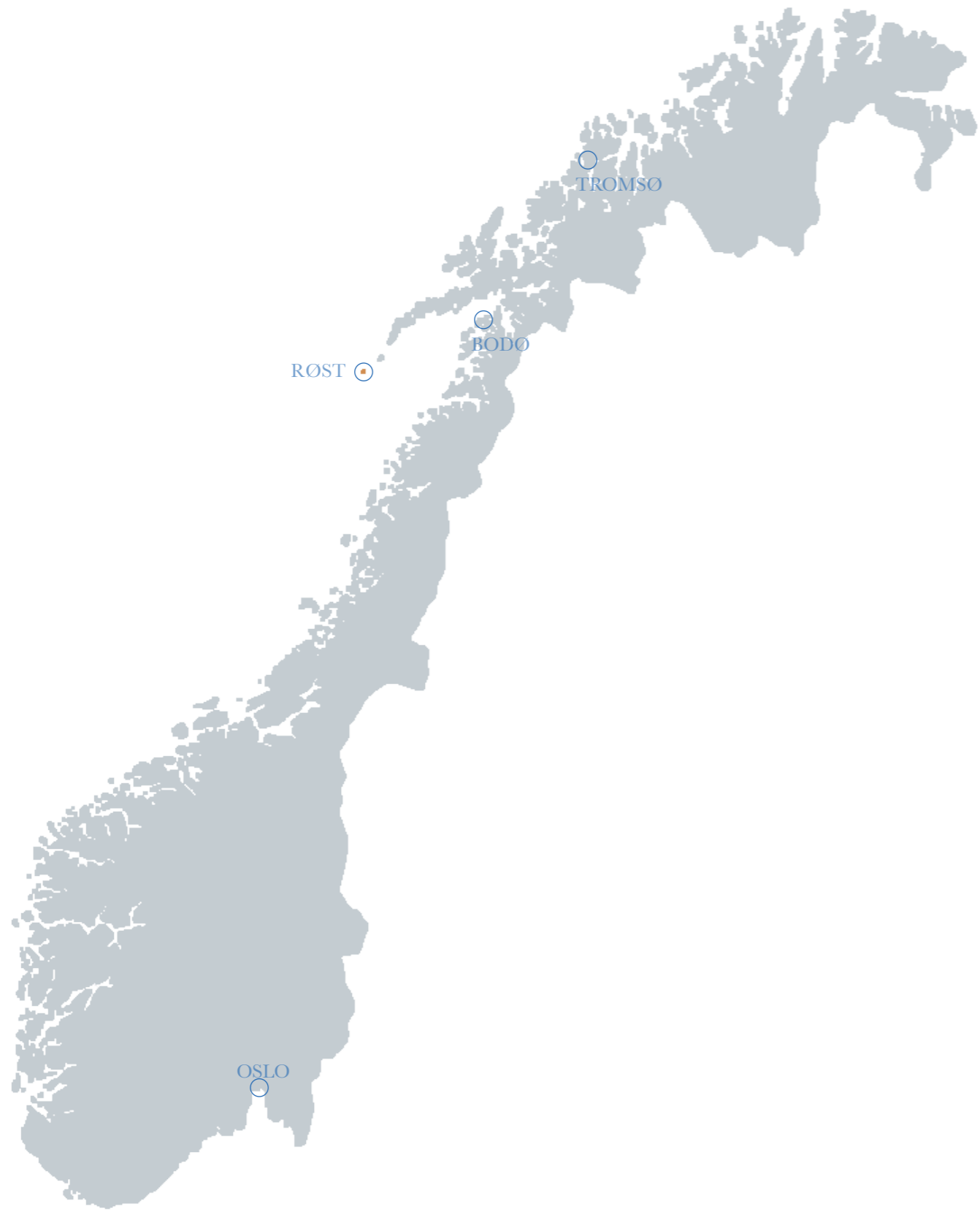
Røst er en sammensatt øygruppe som sies å bestå av like mange øyer som det er dager i året. Det er en hovedøy hvor man gjennom tiden har koblet sammen flere små øyer, denne kalles Røstlandet og er der de fleste fastboende bor i dag. Landskapet er for det meste flatt, hvor hav og horisont smelter sammen.

Ute i havgapet ligger det noen store fjell, også kaldt fuglefjellene som sammen danner et scenisk bakteppe til øygruppen. Naturen på Røst er hardfør og forblåst, men har også et rikt fugleliv som trekker fugleinteresserte fra hele verden til øygruppen.

På en av øyene, Kårøya står det et forlatt hus - Toralfhuset, hvor tid og vær har satt sine spor. Huset har med tiden blitt et ikon for Røst og historien om husets siste beboer med et særlig stort hjerte for fuglelivet har blitt en kjær fortelling for lokalsamfunnet. Fortellingen om en mann sitt engasjement for naturen står som en viktig påminnelse om fremtidens utfordringer for øygruppen, med potensielle havvannstigninger og et fugleliv i forfall.

Prosjektet har til hensikt å ta utgangspunkt i Toralfhuset, de lokale fortellingene og de fremtidige klimautfordringene ved å undersøke følgende spørsmål:

Hvordan kan man bygge og utvikle bæredyktig i sårbare naturområder?

Intensjon

Med avsett i Toralfhuset utarbeides det et prosjektforslag som skal sikre huset for fremtidig bruk, og en utvikling av Kårøya som sted. Prosjektet vil ta avsett i lokale byggeskikker, lokale fortellinger og fremtidige utfordringer for å sikre en bærekraftig utvikling hvor fortellingene om stedet kan få leve videre.

Gjennom arbeide med oppmålinger og registreringer vil prosjektet undersøke hvordan Toralfhuset kan transformeres samtidig som det beholder sin identitet. Det vil også undersøkes hvordan man kan videreutvikle Kårøya gjennom en addisjon.

Prosjektområdet er et sted hvor flere fuglearter har sitt hjem. Dette vil tas særlig hensyn til i prosjektet. Det vil arbeides med FN's klimamål som en viktig del av prosessen og undersøkes hvordan disse kan bidra til en bæredyktig utvikling av stedet. De mål det særlig vil undersøkes er:

Mål 15.1

”Inden 2020 skal der sikres bevarelse, genoprettelse og bæredyktig bruk af økosystemer på land og i ferskvand og deres tjenesteydelser, specielt skove, vådområder, bjerge og tørommer i henhold til forpligtigelser under internationale aftaler.”

Mål 15.4

”Inden 2030 skal der sikres beskyttelse af bjergøkosystemer, herunder deres biodiversitet, for at kunne øge deres evne til at bidrage til bæredygtig udvikling.”

Mål 15.7

”Der skal tages omgående og væsentlig handling for at begrænse forringelse af naturlige levesteder, stoppe tab af biodiversitet og, inden 2020, beskytte og forhindre udryddelse af truede arter.”

0.2 Sted

Øysamfunnet

Røst er et lite lokalsamfunn hvor man hjelper hverandre gjennom hverdagen. Folket her er tette og de fleste hilser på hverandre på gaten og på butikken. Det er i dag omkring 400 fastboende på Røst hvor de fleste bor og arbeider på hovedøyen, Røstlandet.

Primærnæringen på Røst har i mange år vært fiske, og eksporten av fisk og tørrfisk har skapt det primære arbeidsmarkedet på stedet. I dag er det også en økende vekst i opplevelsesindustrien og det satses på turisme i fremtiden.

Røst er den ytterste øyen i Lofoten, et geografisk område som både består av fastland og øyer. Lofoten har i lang tid vært en populær turistdestinasjon med skønne naturområder, og opplevelsesnæringen har vært i sterk vekst. Røst har ikke i like stor grad opplevd den samme mengde turisme, men det er et ønske om at det skal satses mer på turisme og fremme Røst som reisedestinasjon i fremtiden. Røst er et sesongpreget sted, hvor sommeren er den største turistseongen, mens vinterhalvåret er preget av tilreisende sesongarbeidere innenfor fiske.

Øysamfunnet er spredt, men i dag bor de aller fleste fastboende på Røstlandet, som består av flere små øyer, koblet sammen av veier og broer som gjør det mulig å kjøre bil til de fleste steder. Nord på øyen ligger det en liten flyplass, og øst på øyen ligger det en fergeterminal som forbinder Røst til Bodø og resten av Lofoten. Før veinettet på øyen ble ordentlig utarbeidet var det mer vanlig at beboerne bodde på mindre øyer og brukte båt som transportmiddel. Disse øyene ble etterhvert fraflyttet og samfunnet ble sentralisert til Røstlandet. Kårøya hvor Toralfhuset står er en av øyene som ble fraflyttet i denne prosessen.

Historien om Røst

Det har vært bosetninger på Røst i mange år og det finnes spor helt tilbake rundt år 800 med gravhauger i landskapet. Det finnes også spor etter tidlige bosetninger flere steder på øyen, og det vi-tes ikke helt eksakt når de første beboerne flyttet til Røst, men det sies at de kom til Røst fra Lofoten for å få større ressurser til fiske.

Det har bodd folk på Røst i lang tid og det har hele tiden vært fisk og fangst som har gjort at det har vært mulig å bosette seg på øygruppen. Naturressursene har på mange måter satt premissen for levedyktigheten til stedet. Røst har tradisjonelt sett vært et sted for produksjon av både fersk fisk, tran, sildolje og tørrfisk. I dag er det fortsatt tørrfisk som er den største eksportvaren.

Tidligere var det mer alminnelig at familiene på Røst bodde på små holmer hvor de kunne drive med fiske og fangst med sine egne fiskehjeller til tørking av tørrfisk. Denne måten å bo på gjorde også at landskapet så ganske anderledes ut enn i dag hvor det sto hus på nesten hver holme. På et tidspunkt ga staten tilskudd til beoerne på de små holmene for å flytte til Røstlandet for å sentralisere befolkningen. Dette førte til at mange hus ble forlatt og mindre fiskebruk døde ut til fordel for større fabrikker.

Før man sentraliserte de fastboende på Røstlandet var flere av de mindre øyene selvfungerende. Kårøya hadde en gang en egen butikk, fiskebruk og flere fastboende. Det var flere familier som bodde der, men husene deres ble flyttet og i dag står det kun spor av gamle grunnmurer igjen.

0.3 Naturen

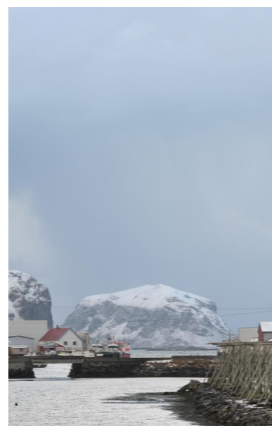
Selve Røstlandet er et nesten helt flatt landskap. Det høyeste punktet på øyen er kun 11 m over havet. Det er dramatiske kontraster i landskapet med de høye fuglefjellene ute i havgapet som danner rammen om øyen. De er synlige over alt hvor man beveger seg og danner en slags omkransning av øygruppen. Røstlandet er sammensatt av flere små øyer gjennom tidens løp har man inndratt flere små øyer og laget infrastruktur som kobler sammen disse med veier og broer.

Det flate landskapet avleses nesten i en lagstruktur, hvor høyere punkter framstår som monumenter i landskapet. Fjellene fungerer på mange måter som en slags navigatør på øyen og gir en fornemmelse av avstander. Røstlandet har store våtmarksområder som er fredet fordi fuglene tiltrekkes disse områdene.

De store kontrastene er veldig tilstedeværende på øyen, både i landskapet, men også i klimaet. På vinteren er det mørketid og vinden blåser hardt over øyen. Det er lite snø som legger seg, og luften er tørr. Det er store krefter i vindkastene, og det setter premisser for dagliglivet. Vinden gjør også at det ikke finnes noen høye trær, og de stedene hvor lave trær har vokst til er i beboernes hager hvor le for vind har gjort det mulig. Om sommeren er det midnattsol og lyst hele natten og vilt voksende blomster farger landskapet.

Fuglefjellene, Vedøya og Storfjellet ligger en liten båttur ut fra Røstlandet. Her er naturen fredet og i hekkesesongen og sommerhalvåret er det et yrende fugleliv i disse fjellene. De er gressklede og grønne om sommeren, og de går dramatisk ned i havet, så det er nesten ingen strandlinje der. Disse fjellene er en populær destinasjon for fugleinteresserte hvor man ofte kan oppdage sjeldne fuglearter.

0.4 Arkitekturen

Arkitekturen på Røst er variert med bygninger fra ulike tidsepoker og stilarter. Det er likevel noen fellesnevner som går igjen. Boligene ligger spredt på øyen og fargerbruken varierer, selv om flertallet av husene i dag er hvitmalt. Boligarkitekturen varierer fra eldre Nordlandshus til nybygg, men de fleste boligene i dag er bygget omkring 1950, og har det samme kvadratiske uttrykk, med kvadratiske vinduer og trebekledte fasader. Det er samlende for stedet at man kan gjengjenne boligstrukturen flere steder. Boligene ligger gjerne litt trukket inn i landskapet i beskyttelse fra vær og vind.

Et annet viktig moment for arkitekturen på Røst er at den er preget av funksjon til fiskeindustrien. Helt nord på øyen, hvor man ankommer med ferge er de største fabrikkene for fiskeproduksjon. Disse er gjerne kledd med platematerialer i stål og fremstår som mer industrielle. De fleste produksjonsbygningene ligger også på kanten av øyen, ut mot vannet med tilhørende brygger til fiskebåter.

Det er to sentrum på øyen. Et i den nordlige del hvor man finner matbutikk, fiskebruk og industri og et sentrum midt på øyen hvor skole, kirke og omsorgssenter ligger. Disse to områdene er i større grad preget av nye bygg og har et mer variabelt arkitektonisk uttrykk.

De mange fiskehjellene som står på øyen er også et markant arkitektonisk element. Disse strukturene blir brukt til tørrfiskproduksjon og endrer karakter gjennom sesongene, hvor de om vinteren fylles tett med fisk til tørk, og om sommeren står igjen som åpne strukturer.

Lokale materialer

Naturen på Røst består for det meste av stein, våtmark og gresskledte fjell. Fra gammelt av var tilgangen til materialer mer lokalt forankret enn i dag. Den gangen brukte man de ressursene man hadde tilgjengelig og de lokale byggematerialene var i hovedsak stein, torv og fløtetømmer.

Fløtetømmeret samlet man fra tre som drev i land på øyen, men det var en begrenset ressurs. Tømmeret som drev i land var gjerne et robust og holdbart materiale fordi det hadde blitt utsatt for saltvann og dermed hadde herdet godt før det ble brukt til bygninger. Stein og torv hentet man fra de omkringliggende fjell. Etterhvert som import av tre ble enklere ble tre det mest utbredte bygningsmaterialet.

Lokale byggeskikker

Stein har vært det mest brukte bygningsmaterialet fra gammelt av. Det finnes spor av steinkonstruksjoner flere steder på øyen. Den eldste kirken er murt opp i stein og man brukte tørrmuring som metode. Mellom steinene la man torv som isolerte og ga le for vinden.

Det ble ofte murt opp i stein med torvtak og gavler i tre. Noen av disse strukturene står fortsatt i dag, som båthuset på motstående side. Det var også vanlig å bygge hegn i stein. Disse hegnene fungerte også som beskyttelse fra vinden og gjorde det enklere å dyrke på markene, samtidig som man kunne skape innhegninger for husdyr. Disse hegnene står fortsatt flere steder på øyen i dag og fungerer fortsatt som le for hagene til boligene.

Etterhvert som man startet å bygge mer i tre var det vanlig å bruke tranmaling til å male husene med. Tran kunne fremstilles på øyen og fungere som base i malingen. I dag er dette en mindre utbredt tradisjon.

Flere av byggeskikkene har referansepunkter til Island og Færøyene, nok særlig på grunn av slektskap i landskap og klima.

0.4 Toralfhuset

Det forlatte hus

Toralfhuset på Kårøya har stått forlatt helt siden den siste beboer Toralf Mikalsen døde i mai 1973. Han var kjent i øysamfunnet for sitt brennende engasjement for fuglelivet og døde på tragisk vis i en ulykke i fuglefjellet Vedøya. Han bodde alene i huset, men hadde selskap i fuglene og arbeidet med registreringer av artsbestander og hadde en helt særlig nærhet og kontakt til fuglene. Det forlatte huset har gjennom tiden blitt overtatt av fugler og i hekkesesongen bygger fuglene reder på vinduskarmene og i de nedbrutte fasadene. Fortellingen om et manns engasjement og naturens overtakelse av huset har gjort det til et ikon og et av de mest fotograferte motivene på Røst.

Huset er et typehus med fabrikkproduserte materialer, bygget omkring 1900 og er et laftet Sveitserhus som det ble bygget mange av på dette tidspunktet i Norge. Det er et laftet hus med grunnmur i stein, skifertak og trekledte fasader. På tidspunktet det ble bygget hadde man startet å effektivisere bygningsprosessen og huset er laftet med en metode som kalles sinklaft, hvor samlingene er vinkelrette, noe som gjorde det mulig å kle fasadene med tre. Huset har en full høydes kjeller, overetasje og et loft med sovekamre. I alt har huset seks soverom på loftet og fem rom i første etasje, med to stuer, kjøkken og kamre.

Toralf var den siste beboer og hadde ingen etterkommere. Det sies at han forlot huset med oppdekket bord, men aldri kom tilbake til middag. Siden har huset stått forlatt med alt inventar, men gjennom tiden har slitasje fra vær og vind gjort at huset i dag står nær ruin.

Ruinen

"The charm of ruins depends on the fact that they show a man-made work, while at the same time seeming to be a product of nature...Nature has used the man-made as material for its own production, like art previously has used nature as its raw material.

Sitat fra 'Die Ruine' - Georg Simmel, 1919.

I Toralfhuset har naturen sakte men sikkert tatt eierskap over huset og blitt en del av det. Røst har et kaldt klima, med tørr luft fra vinden. Klimaet gjør at huset holder seg godt etter forholdene. Det er få synlige fuktskader på konstruksjonen og selv om det regner inn gjennom de glassløse vinduene er innvendige gulv og vegger godt bevart. Den største trusselen for huset som det står i dag er stormvær og videre nedbrytning av fasadene. Dette kan føre til at deler av konstruksjonen som ikke har støtte kan rase sammen. Huset har likevel klart seg gjennom 50 år alene, men for hvert år som går blir det færre og færre deler av huset som står tilbake.

0.5 Fremtiden

Røst opplever som mange mindre lokalsamfunn i dag, fraflytning. Dette er en av de store trusslene for levedyktigheten til stedet. Røst har en av Norges høyeste aldersrate for innbyggerne og for at stedet skal overleve i fremtiden er det viktig at det flytter yngre fastboende til stedet. De tradisjonelle næringene, fiske og fangst er fortsatt den største generatoren for arbeidsplasser og næring, men dette kan endre seg i fremtiden i takt med klimautfordringer og fisk som trekker lengre nord.

Kommunen ønsker også å satse på turisme som industri noe som er positivt mottatt blandt lokalbefolkningen. En økning i turismen vil skape nye arbeidsplasser som potensielt vil kunne øke antallet fastboende og trekke nye tilflyttere til øygruppen. Det arbeides med å utvikle en kollektiv transportplan med Lofoten, som skal gjøre det enklere og mer tilgjengelig å besøke Røst, med flere fergeavganger og billigere billettpriser. Dette vil være en viktig faktor å få på plass for å øke antallet turister.

Den potensielt største trusselen for øygruppen er likevel, klimaet. Det flate landskapet er under stort press fra havvannstigninger og diagrammet på motstående side viser hvordan havvannet potensielt kan dekke store deler av øygruppen i 2090. Dette vil gjøre mange av landområdene ubeboelige i fremtiden og skape en dramatisk endring fra dagens tilstand. Kårøya vil bli delt opp i flere holmer, hvor kun de høyeste punktene vil være beboelige.

Fremtiden til Røst er et eksempel på hvilke dramatiske konsekvenser klimaforandringene potensielt vil kunne få for et samfunn.

0.6 Formalia

Metode

Arbeidsprosessen deles inn i 3 faser; blik, kast og prosjekt. Denne metoden er utarbeidet av KTR og vil understøtte prosjektets utvikling.

BLIK

I denne fasen arbeides det med å samle informasjon som er grunnlagsdannende for oppgavens videre utvikling. Denne fasen inneholder en fenomenologisk registrering hvor stedets særlige kvaliteter vektlegges. Det vil arbeides med oppmåling av eksisterende bebyggelse, fotoregistrering, skitser og tekst. Det vil også potensielt være undersøkelser gjennom modell. Denne første fasen vil samle det nødvendige materialet for å få en helhetlig forståelse for oppgavens videre utvikling. I denne fasen utarbeides det også en skriftlig oppgave, analyse og verdisetting for prosjektet.

KAST

I denne fasen arbeides det med utviklingen av et skisseprosjekt. Kast fasen tar avsett i registreringene fra Blik fasen og det arbeides med en strategi for området samt programmering av funksjoner. Det fenomenologiske grunnlaget fra Blik fasen vil danne grunnlaget for de arkitektoniske beslutningene og det arbeides gjennom skisser, modellstudier og forskjellige løsningsforslag blir en del av prosessen videre.

PROSJEKT

I denne fasen arbeides det med et endelig prosjektforslag som baseres på de to tidligere fasene. Prosjektet presiseres i denne fasen og blir det endelige avleringsmaterialet for oppgaven.

Det arbeides med et fast skalasett, 1:500, 1:50 og 1:5. Disse skalatrinene fokuserer på en arbeidsmetode fra KTR. Landscape, Still life og Portrait vil være veiledende for prosjektets resultat og er medvirkende til å beskrive prosjektet i stor, mellomstor og liten kontekst.

Veiledende avleveringsmateriale

REGISTRERINGER

Fenomenologiske registreringer, Album, Notat, Rids
Analyse og verdisetting

TEGNINGER

1:500 Plan
1:500 Snitt
1:500 Oppstalt

1:50 Plan
1:50 Snitt
1:50 Oppstalt

1:5 Plan
1:5 Snitt
1:5 Oppstalt

VISUALISERINGER

MODELLER

1:200 Situasjonsmodell
1:50 Modell
Modellundersøkelser

KATALOGER

Prosess
Referanser
Fotografier

Det tas forbehold om endringer i avleveringsmaterialets skalaer eller omfang gjennom utviklingen av prosjektet.

Kilder

Litteratur:

Stamnes, Einar. 2021. Røst - Ytterst i Lofoten. Orkana forlag, Stamsund.

Braaen, Ellen. 2015. Beauty Redeemed, IKAROS Press, Risskov.

Kittelsen, Theodor. 1890. Fra Lofoten - Billeder og tekst. Jacob Dybwad.

Internettkilder:

Kartverket

<https://www.kartverket.no/til-sjos/se-havniva/kart?activeLayers=Stasjoner&zoom=14&center=68680,7189212&locationId=390688&aar=2090&margin=0&code=200YMAX&fromSea=true>
(Hentet 15.02.2022)

NRK

https://www.nrk.no/nordland/toralf-huset-pa-karoya_-rost-i-lofoten-solgt-til-eiendomsinvestor-ola-moe-1.15271654
(Hentet 10.02.2022)

NRK

<https://www.nrk.no/nordland/jakter-sjeldne-fugler-pa-rost-1.11979053>
(Hentet 5.02.2022)

Kulturminneforeningen

<https://docplayer.me/47505217-Kulturminneplan-rost-kommune.html>
(Hentet 12.02.2022)

SSB

<https://www.ssb.no/kommunefakta/rost>
(Hentet 16.02.2022)

Bygg og Bevar

<https://www.byggogbevar.no/pusse-opp/tre/artikler/slik-er-veggen-bygget-opp-lafteplank-panelt-toemmerhus>
(Hentet 15.02.2022)

Foto NRK

Fotograf: Kåre Riibe Ramskjell

https://www.nrk.no/nordland/xl/huset-pa-rost_-_toralfhuset__i-lofoten-star-et-ubebodd-hus-fa-kjenner-historien-til-1.15178069
(Publisert: 21.11.2020)
(Hentet: 20.02.2022)

Intervjuer

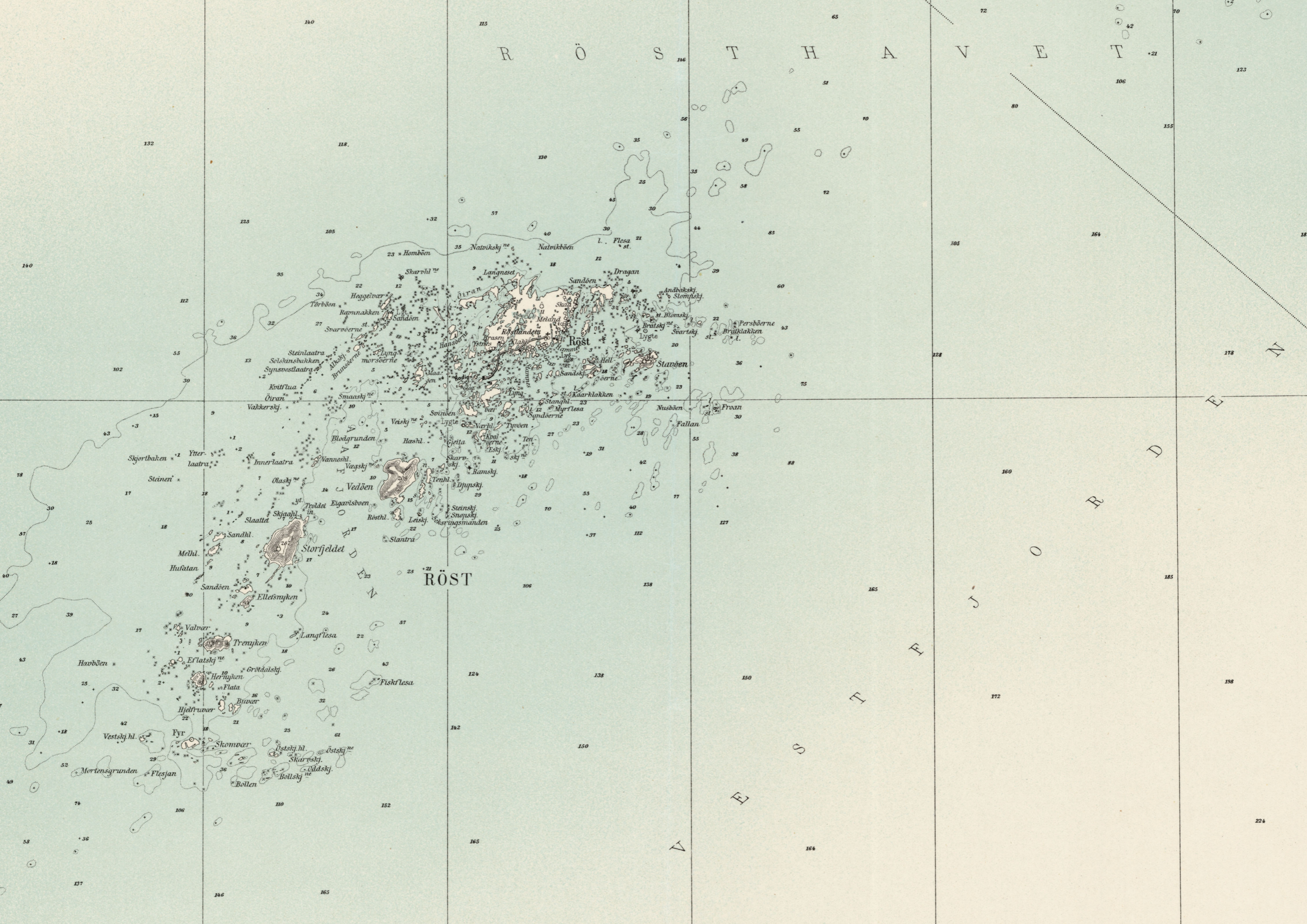
Intervju med tidligere beboer på Kårøya, Tove Andreassen
Telefonintevju gjort 22.11.2021

Intevju med leder for BirdLife Lofoten, Martin Eggen.
Teamsintevju gjort 5.1.2022

De som har hjulpet meg på veien

Steve Baines
Tove Andreassen
Kim Jørgen Andreassen
Janne og Svend Andreassen

R Ö S T H A V E T

INSTITUT FOR BYGNINGSKUNST & KULTUR

Amalie Bernhardine Størlø

Kulturarv, Transformation og Restaurering